

Kielen rooli hallinnossa

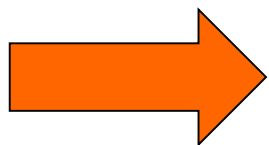
Avoimen hallinnon virkamiesverkoston
tapaaminen Kotuksessa 18.5.2018

Ulla Tiililä

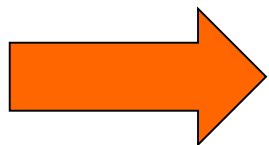

”Hallintotoimeen sisältyvän julkisen vallan käytön ulkoisena muotona on tavallisesti kirjallinen hallintopäätös, joka sisältää ratkaisun hallintoasiassa.”

(Mäenpää 2000: 151)

Julkinen valta konkretisoituu pitkälti tekstien ja kielen avulla.

Virkakieli on

julkisen vallan toimeenpanon kieltä kieltä, jota viranomaiset ja julkisten palvelujen tarjoajat käyttävät työtehtävissään.

Kielimuodosta tekstilajeihin

Vakiintuneita tekstilajeja

- päätökset, selvitykset, sopimukset, lausunnot, suunnitelmat, ohjelmat, visiot, strategiat, ehdot, ohjeet, tiedotteet, esitteet, tiivistelmät, yhteenvedot, katsaukset, kertomukset, raportit, esitykset, listat, muistiot, pöytäkirjat...

Tekstejä nämäkin

- tiekartat, palvelusetelit, asiakasprofiilit, arvot, laatukriteerit, palvelulupaukset...

Teonnimiä – käytännössä ehkä useiden tekstien ketjuja

- tarveharkinta, alkuarviointi, tarkastaminen, perusteleminen, kuvaus, seuranta...

Virkakieltä säädellään

Hallintolaki 9. §

Hyvän kielenkäytön vaatimus

Viranomaisen on käytettävä asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä.

Kielen moniulotteisuus

Asiallisuus: sävy, suhdetoiminta, tunteet, asenteet

- ottaa puhekeskustelun huomioon; ei loukkaa eikä uhkaa, ei vähättele eikä tyrmää
- korostuu ohjeissa ja käskyissä, ikävien uutisten kertomisessa
- henkilöihin viittaaminen, nimeäminen

Selkeys: visuaalinen puoli, myös äänen laatu

- muodostuu helposti hahmotettavista sanoista, lauseista ja virkkeistä
- auttaa lukijaa löytämään olennaiset asiat tekstikokonaisuudessa
- liittyy tilanteeseen, ei puhu ohi

Ymmärrettävyys: mielen ja oivaltamisen maailma

- kertoo lukijalle tutusta maailmasta tai johdattaa uuteen
- ilmaisee kirjoittajan ajatusketjut, syyt, seuraukset ja päättelyn
- on tapauskohtaista ja tarjoaa lukijalle mahdollisuuden samastua

Hallintolaki = läpeensä pykälää kielestä ja kommunikaatiosta

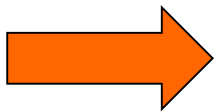

Hyvän kielenkäytön vaatimus (9. §) sekä

- palveluperiaate (7. §)
- neuvontavelvollisuus (8. §)

Kieltä ja kommunikaatiota, tekstikäytänteitä myös esim.

- hallintoasian vireille tulo ja käsittely
- asian ratkaiseminen ja perustelemine
- asianosaisen kuuleminen ja osallisuus.

Hyvä hallinto on kielestä kiinni!

Suurin osa työajasta tekstien parissa

Tekstityöhön kuluu

- n. 70 %:ssa valtion virastoja yli puolet työajasta (2011)
- $\frac{1}{4}$ valtion virastossa enemmän kuin 75 % työajasta (2011)
- $\frac{1}{4}$ päiväkotien työntekijöistä päivä tai enemmän viikossa (2010)

(Kotuksen kyselyt: Kielikello 1/2010, 4/2011)

Kirjoittamisen, tekstien ja kielen rooli virastossa

Tekstit

- ovat keskeinen osa prosesseja ja organisoitumista
- pysyvät, vaikka työntekijät vaihtuvat
- toimivat perehdyttämisen välineinä
- syntyvät vanhan pohjalta, kollektiivisesti ja hierarkkisesti.

Kielen piirteet

- harvoin yksittäisen työntekijän vapaassa valinnassa
- sosiaalisesti hyvin sitovia tekstilajipiirteitä, siis opittua ammattikieltä
- seurausta kirjoittamisen teknisistä puitteista kuten tietojärjestelmien ominaisuuksista ja rajoituksista.

Virkakielen parantaminen maksaa itsensä takaisin

Maahanmuuttovirasto: tiedotuskokonaisuus opiskelijoille

- Puheluiden määrä vuodessa ennen uudistusta: 4 820
- Puheluiden määrä vuodessa uudistuksen jälkeen: 1 027

Norjan tiehallinto: vakiokirjeiden uudistus

- 40 % vähemmän yhteydenottoja
- paperi- ja postikuluissa on säästetty 1,2 milj. kruunua.

Yhdysvallat: Arizonan veroviranomaiset selkeyttivät 3 vakiokirjettä:

	Puheluja kirjeistä	Hakemusten käsittelyaika	Yrittäjistä vastasi viranomaisen kirjeisiin
Ennen uudistusta	23 000	49 päivää	15 prosenttia
Uudistuksen jälkeen	5 000	21 päivää	85 prosenttia

Lähteitä ja lisälukemista

Nykänen, Eeva & Kovasin, Merja & Liukko, Eeva & Blomqvist, Pia & Krohn, Minerva & Ahola, Sanna & Nurmi-Koikkalainen, Päivi & Jonsson, Pia Maria 2017: Vaikuttava valvonta osana sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta.

Valtioneuvoston selvitysja tutkimustoiminnan julkaisusarja 29/2017

Pyhäniemi, Saija 2010: Päiväkotien kirjoitustyöt: mitä, miten, milloin? Kielikello 1/2010.

Pyhäniemi, Saija 2017: Lastenhoitoa vai kirjaamista. Kyselytutkimus kirjaamisesta päiväkodeissa. – Teoksessa Ulla Tiililä & Kati Karvinen (toim.) Elämän ja kuoleman tekstit. Kirjoittaminen sosiaali- ja hoitotyössä. Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 50.

Tiililä, Ulla 2015: Mitä on asiallinen, selkeä ja ymmärrettävä virkakieli? Kielikello 3/2015.

Tiililä, Ulla 2014: Kielikäsitykset hyvän virkakielen esteenä. Kielikello 3/2014.

Tiililä, Ulla 2011: Hyvä hallinto – kielenkäytön kysymys. Kielikello 1/2011.

Viertiö, Annastiina 2011: Hallinnossa kaivataan koulutusta ja laatua viestintään. Kielikello 4/2011.